

УДК 343.352

DOI <https://doi.org/10.32782/apdp.v104.2024.10>*Л. Г. Остапчук, І. Б. Юрчишин*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАХОДІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ВПЛИВУ ЗА НЕЗАКОННЕ ЗБАГАЧЕННЯ У ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Питання покарання за незаконне збагачення як і за інші діяння у кримінальному праві є складовим частинами одного з найголовніших питань у праві – питання юридичної відповідальності. Фіксуючи у праві конкретне діяння як правопорушення і встановлюючи за його вчинення конкретний вид і міру юридичної відповідальності держава, таким чином, виконує одну з своїх основних функцій – забезпечення реалізації і захисту прав та свобод людини й громадянина. Водночас, реалізація названої функції повинна здійснюватися державою у тісному взаємозв'язку із суспільством для того, щоб дії держави з одного боку враховували інтереси останнього, а з іншого – не переросли у свавілля.

У такій взаємодії встановлення юридичної відповідальності стає особливою реакцією з боку держави і суспільства, що виникає внаслідок загрози існуючим правам та свободам її громадян. І для того, щоб така реакція досягла своєї кінцевої цілі – унеможливити настання катастрофічно руйнівних наслідків для обох з них – встановлення юридичної відповідальності повинно відповідати чітким меті, критеріям або принципам.

Відповідно у кримінальному праві відповідальність встановлюється за діяння, що несуть найбільшу загрозу для суспільства, а відтак вона є найбільш відчутною для правопорушника, оскільки досить часто передбачає суттєве обмеження прав і свобод засудженого до покарання у виді позбавлення волі.

Здатність держави належним чином протидіяти незаконному збагаченню, одночасно означає і її здатність запобігати корупції загалом, особливо в умовах збройної агресії російської федерації проти України, що розпочалася 2014 року та триває й досі.

Особливо гостро для громадянського суспільства в Україні та міжнародної спільноти стоїть питання притягнення до кримінальної відповідальності та призначення покарання за вчинення корупційних кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану, зокрема за незаконне збагачення.

Виявлені в умовах воєнного стану компетентними органами, громадськими організаціями, журналістами численні факти незаконного збагачення у керівного складу працівників територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки (ТЦК), посадовців медико-соціальних експертних комісій (МСЕК), народних депутатів України та інших осіб, уповноважених на функціонування держави та органів місцевого самоврядування свідчить про те, що для більшості громадян України такі дії є неприйнятними та потребують належного реагування органів досудового розслідування, перш за все Національного антикорупційного бюро України та Державного бюро розслідувань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема кримінальної відповідальності неодноразово досліджувалась у працях вітчизняних і зарубіжних науковців, таких, наприклад, як: М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, М.О. Беляєв, І.Г. Богатирьов, І.М. Гальперін, В.О. Глушков, В.К. Грищук, Т.А. Денисова, М.Ф. Детков, Ю.А. Пономаренко, В.В. Сташис, В.Я. Тацій, В.М. Трубніков та інших.

Питання кримінальної відповідальності за незаконне збагачення досліджувалась у працях Б.Г. Безгинського, Л.П. Брич, О.І. Гузоватого, О.О. Дудорова, М.В. Кочерова, В.Н. Кубальського, М.І. Мельника, Т.М. Тертиченка, О.О. Титаренко, В.І. Тютюгіна, М.І. Хавронюка, О.В. Шемякіна та І.М. Ясінь. Враховуючи це, а також той факт, що питання правової регламентації кримінальної відповідальності за незаконне збагачення піддавалось неодноразовим змінам на законодавчому рівні, можна стверджувати, що воно залишається ще недостатньо дослідженим.

Метою статті є вирішення конкретного наукового завдання щодо розроблення питання вдосконалення заходів кримінально-правового впливу за незаконне збагачення, та формування науково обґрунтованих пропозицій щодо удосконалення чинних нормативно-правових актів і практичних підходів у цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Наскільки точно відповідає покарання вчиненому суспільно небезпечному діянню, настільки реалізація цієї норми на практиці сприяє запобіганню новим злочинам [1, с. 181].

Зміст відповідальності за незаконне збагачення неодноразово зазнавав законодавчих змін, що стосувались як зміни самої санкції так і зміни ступеню тяжкості досліджуваного кримінального правопорушення.

Варто зауважити, що склад кримінального правопорушення, який передбачав відповідальність за незаконне збагачення вперше був введений до КК України Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» № 3207-VI від 07.04.2011 року. Санкція ст. 368-2 КК України за одержання службовою особою неправомірної вигоди у значному розмірі або передачу нею такої вигоди близьким родичам за відсутності ознак хабарництва передбачала штраф від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеження волі на строк до двох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Якщо предметом незаконного збагачення була неправомірна вигода у великих розмірах – обмеження волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, а неправомірна вигода в особливо великих розмірах – позбавлення волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна [2].

У той же час, Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України стосовно виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України» № 222-VII від 18.04.2013 санкції ч. 2 та 3 ст. 368-2 КК України було доповнено покаранням у виді конфіскації майна та заходом кримінально-правового характеру – спеціальна конфіскація [3].

Проте, вже з прийняттям Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» № 1698-VII від 14.10.2014 р. з ч. 1 ст. 368-2 КК України, було вилучено покарання у виді штрафу.

Однак, станом на 12.02.2015 року редакція ст. 368-2 КК України залишилася незмінною, а з прийняттям Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо вдосконалення інституту спеціальної конфіскації з метою усунення корупційних ризиків при її застосуванні» № 770-VIII від 10.11.2015 року (далі-Закон), зі ст. 368-2 було виключено такий захід кримінально правового характеру як спеціальна конфіскація [4]. В даному випадку необхідно зазначити, що, ми підтримуємо думку про те, що, це був позитивний крок, оскільки він був одним з заходів, спрямованих на удосконалення зазначеного інституту. В пояснювальній записці до проєкту цього Закону, зазначалось, що «проєктом Закону пропонується удосконалити існуючий у Кримінальному кодексі України інститут спеціальної конфіскації, усунувши суперечності в КК щодо застосування спеціальної конфіскації активів, які є предметом злочинної діяльності або набуті внаслідок такої діяльності, що дозволить імплементувати Директиву ЄС від 03 квітня 2014 року 2014/42/EU про арешт та конфіскацію предметів злочинної діяльності та доходів від неї в ЄС, а також реалізувати рекомендацію 4 Міжнародних стандартів з протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму і розповсюдженню зброї масового знищення, затверджених Групою з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) [5].

Загалом в теорії існує дві протилежні позиції щодо самої кримінально-правової природи «спеціальної конфіскації».

Так, О.І. Гузоватий та О.О. Титаренко звертають увагу на те, що прихильники теорії кримінально-правової природи «спеціальної конфіскації» вказують на те, що спеціальна конфіскація за своєю суттю є правообмеженням, що застосовується до особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, має на меті не допустити повторного використання певних предметів в антисуспільних цілях, попередити новий злочин, впливати на свідомість особи для того, щоб переконати її в «невигідності» подальшого заняття злочинною діяльністю [1, с. 184]. Крім того, спеціальна конфіскація є правовим наслідком вчиненого злочинного діяння, а положення КПК України не повинні визначати санкції кримінально-правових норм [6, с. 106].

Згадуючи іншу позицію, О.І. Гузоватий та О.О. Титаренко вважають, що В.М. Бурдін аргументовано критикує прихильників кримінально-правової природи спеціальної конфіскації, який у своїх публікаціях зазначає, що вказівка у санкціях окремих статей Особливої частини КК України на застосування до особи «спеціальної конфіскації», котра за своєю суттю є заходом кримінально-правового характеру, не означає, що це положення входить до змісту кримінально-правової норми. Положення про спеціальну конфіскацію не є якоюсь новелою законодавства, оскільки йдеться саме про порядок поводження з речовими доказами [7, с. 48].

Також О.І. Гузоватий та О.О. Титаренко додають, що у юридичній літературі зазначено, що спеціальна конфіскація є кримінально-правовим інструментом міжнародного співтовариства у боротьбі з наркоторгівлею, корупцією, тероризмом і його фінансуванням [1, с. 184; 8, с. 291]. Підтвердженням цього, як зазначає

В.І. Цимбалюк, є низка міжнародно-правових актів, зокрема Віденська конвенція про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин (1988 р.), Конвенція про правову допомогу і правові відносини по цивільних, сімейних і кримінальних справах (1993 р.), Римський статут Міжнародного кримінального права (1998 р.), Міжнародна конвенція ООН про боротьбу з фінансуванням тероризму (1999 р.), Конвенція ООН проти корупції (2003 р.) тощо [9].

Отже, зазначене питання залишається дискусійним в теорії.

Наступні зміни в еволюцію інституту кримінальної відповідальності за незаконне збагачення внесло відоме Рішення Конституційного Суду України від 26.02.2019 № 1-р/2019. Статтю 368-2 КК України визнано такою, що не відповідає Конституції України (є неконституційною) та виключено з КК України на підставі Закону № 3233-IX від 13.07.2023.

З прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо конфіскації незаконних активів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і покарання за набуття таких активів» № 263-IX від 31.10.2019 року до КК України було введено нову статтю 368-5, що встановила кримінальну відповідальність за незаконне збагачення та передбачає покарання у виді позбавлення волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років без диференціації, як зазначалось, відповідальності залежно від посади, а також без можливості застосовувати спеціальну конфіскацію та конфіскацію майна [10].

Підсумовуючи вищевикладене, варто зазначити, що від самого початку існування в Україні кримінальної відповідальності за незаконне збагачення до 2019 року санкція статті 368-2 КК України диференціювала покарання залежно від ступеню тяжкості вчиненого діяння і, відтак, свідчила, що незаконне збагачення могло кваліфікуватись як злочин невеликої тяжкості, середньої тяжкості або тяжкий. Станом на сьогодні склад кримінального правопорушення, передбачений ст. 368-5 КК України є тяжким злочином. У такий спосіб, ми вважаємо, держава засвідчує, що її ставлення до незаконного збагачення поступово змінюється, і, як ми сподіваємось, це відбувається у результаті трансформації усвідомлення тих загроз, які несе це кримінальне правопорушення для самої держави та суспільства.

Загалом ми підтримуємо позицію законодавця стосовно ступеню тяжкості незаконного збагачення. Водночас, ми стверджуємо, що відповідальність за цей злочин має бути диференційованою відповідно до посади, яку займає або займала особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. На нашу думку, службова особа за вчинення зазначеного діяння, повинна нести основне покарання у виді позбавлення волі на строк від трьох до шести років, службова особа, яка займає відповідальне становище, – від п'яти до десяти років, а якщо таке діяння вчиняє службова особа, яка займає особливо відповідальне становище, такий злочин має бути визначений як особливо тяжкий, що, відповідно, повинно відобразитись і на санкції статті – від восьми до дванадцяти років.

Стосовно останнього ми переконані, що такий підхід буде певною мірою відповідати тому, що покладений у визначенні санкцій, передбачених частинами

3 та 4 статті 368 КК України «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою».

Варто констатувати, що еволюція інституту кримінальної відповідальності за незаконне збагачення проходила шлях свого становлення та розвитку, при цьому зміни стосувалися додаткового виду покарання – конфіскації майна та спеціальної конфіскації, як заходу кримінально правового характеру. Щодо спеціальної конфіскації, то, як стверджувалось вище, ми переконані, що скасування такого заходу кримінально правового характеру було позитивним кроком, оскільки дійсно було спрямоване свого часу на вдосконалення цього інституту. У той же час ми не підтримуємо думку законодавця, щодо вилучення з санкції, досліджуваного складу кримінального правопорушення, додаткового покарання у виді конфіскації майна.

Передусім зазначимо, що на нашу думку, не зовсім зрозуміло є позиція законодавця у цьому питанні. Справа в тому, що на момент дії ст. 368-2 КК України у її частинах 1 та 2, де незаконне збагачення, з огляду на санкції, передбачені цими частинами, даний злочин визнавався злочином невеликої тяжкості і середньої тяжкості відповідно. Санкції цих частин ст. 368-2 передбачали конфіскацію майна як додаткове покарання. Водночас, відповідно до ч. 2 ст. 59 КК України, конфіскація майна застосовувалась і застосовується на даний момент за тяжкі і особливо тяжкі злочини, вчинені з корисливих мотивів. Відтак, як зазначав О.І. Гузоватий це було порушенням принципу системно-правової несуперечності пеналізації суспільно небезпечних діянь, і тому справедливо потребувало виключення із санкції статті 368-2 КК України [11, с. 174].

Після криміналізації ст. 368-5 КК України, де незаконне збагачення збереглося лише у виді тяжкого злочину, законодавець у санкції не закріпив, знову ж таки не зрозуміло чому, конфіскацію майна як додатковий вид покарання. І це знову ж таки не відповідає ч. 2 ст. 59 КК України і, в свою чергу суперечить принципу системно-правової несуперечності пеналізації суспільно небезпечних діянь, про який зазначалось вище, а тому потребує введення її у санкцію цієї статті.

Ще раз згадаємо ст. 368 КК України, якою встановлено склад злочину, суміжний із незаконним збагаченням, де конфіскація майна передбачена ч.ч. 3, 4 (тяжкий та особливо тяжкий корисливий злочин), що є своєрідним еталоном дотримання даного принципу пеналізації суспільно небезпечних діянь [1, с. 194].

О.І. Гузоватий звертає увагу на думку В.Н. Кубальського, який слушно зазначає, що в усьому світі конфіскація майна є одним з головних інструментів антикорупційної політики. Причому йдеться про таку конфіскацію, коли тягар доведення законності нажитого майна покладається на чиновника. Резолюція 1997 р. AGN/66/RES/17 Генеральної Асамблеї Інтерполу містила пропозицію покласти на обвинуваченого обов'язок доведення законності походження майна, набутого протягом злочинної діяльності. У ч. 8 ст. 31 Конвенції зазначено, що «Держави-учасниці можуть розглянути можливість встановлення вимоги про те, щоб особа, яка вчинила корупційний злочин, довела законне походження таких уданих доходів від злочину тією мірою, якою така вимога відповідає основоположним принципам їхнього внутрішнього права й характеру судового або іншого розгляду». Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р. в п. 7 ст. 12 містить подібні положення [11, с. 176].

Окрім того, активно застосовується в багатьох країнах конфіскація «in rem» (дослівно – проти майна). Конфіскацію «in rem» використовують у випадках, коли майно обвинуваченого значно перевищує його законні доходи і є підстави вважати, що воно здобуто злочинним шляхом. Так, наприклад, уряд США, відмовляючись ратифікувати Конвенцію ООН проти корупції, посилаючись на неприйнятність та суперечить її положень Конституції, підкреслив, що їх національне законодавство широко застосовує конфіскацію – цивільну за правовою природою, і не пов'язану із попереднім засудженням особи, процедура, за якої тягар доведення правомірності походження майна зазвичай покладається на його володільця [12, с. 32–33].

Ми переконані у цілковитій логіці того, що широке застосування конфіскації майна як одного з головних інструментів протидії корупції в усьому світі призвело до того, що цей інструмент було введено в Конвенцію ООН проти корупції, де цьому питанню окремо присвячена стаття 31.

Зокрема, в ч. 1 цієї статті йдеться про те, кожна Держава-учасниця вживає, максимальною мірою, можливою в рамках її внутрішньої правової системи, таких заходів, які можуть бути необхідними для забезпечення можливої конфіскації:

а) доходів від злочинів, що визначені цією Конвенцією, або майна, вартість якого відповідає вартості таких доходів;

б) майна, обладнання та інших засобів, які використовувались або призначалися для використання під час вчинення злочинів, що визначені цією Конвенцією.

Відповідно до ч. 2 кожна Держава-учасниця вживає таких заходів, які можуть бути необхідними для забезпечення можливості виявлення, відстеження, заморожування або арешту будь-чого з переліченого в частині 1 цієї статті з метою подальшої конфіскації.

Згідно з ч. 4, якщо такі доходи від злочинів були перетворені, частково або повністю, в інше майно, заходи, зазначені в цій статті, застосовуються до такого майна.

У ч. 5 зазначено, що якщо такі доходи від злочинів були долучені до майна, придбаного із законних джерел, то конфіскації, без шкоди для будь-яких повноважень, що стосуються заморожування або арешту, підлягає та частина майна, яка відповідає оціненій вартості долучених доходів.

Крім того, відповідно до ч. 6 до прибутку або інших вигод, які одержані від доходів, здобутих злочинним шляхом, від майна, в яке були перетворені такі доходи, або від майна, до якого були долучені такі доходи, також застосовуються заходи, зазначені в цій статті, так само й такою самою мірою, як і до доходів, що здобуті злочинним шляхом [13].

Цікавим є той факт, що ініціатором введення конфіскації в Конвенцію ООН проти корупції були Сполучені Штати Америки, які за допомогою цього заходу в свій час змогли зупинити в країні вал корупції та організованої злочинності, коли ввели у себе на початку 70-х років комплекс законів проти рекету, організованої злочинності та корупції. Вони скрізь зазначали, що без конфіскації майна, без страху втратити капітал злочинець не зупиниться [1, с. 192].

На нашу думку, така деталізація конфіскації майна разом з іншими заходами є свідченням того, що держави-учасниці Конвенції визнають особливо важливе значення цього заходу протидії корупції.

За результатами проведеного нами опитування детективів Національного антикорупційного бюро України, переважна більшість респондентів, а саме 67,9% (118 осіб) з усіх опитаних переконані, що розмір та вид покарання, передбачених статтею 368-5 КК України потребують перегляду, а абсолютна більшість респондентів 90,6% (158 осіб з опитаних) вважають, що санкцію статті 368-5 КК України доцільно доповнити таким видом покарання як конфіскація майна.

Зважаючи на викладене вище, ми переконані, що з метою приведення КК України у відповідність до положень Конвенції ООН проти корупції, а також забезпечення дотримання принципу системно-правової несуперечності пеналізації суспільно небезпечних діянь, санкція статті 368-5 КК України повинна бути доповнена таким видом покарання як конфіскація майна, і в запропонованих нами раніше змінах статті 368-5 таке покарання повинно бути у всіх її частинах.

Незаконне збагачення з самого початку його введення в КК України передбачало і на даний момент передбачає у санкції ще один вид покарання – позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю. Це, на нашу думку, свідчить про те, що цей вид додаткового покарання не викликав і не викликає сьогодні заперечень щодо необхідності його застосування у згаданій статті КК України. Цілком зрозуміло, що це пояснюється тим, що незаконне збагачення є кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, а його суб'єкти – тільки особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Ще раз згадуючи принцип справедливості, вважаємо за необхідне підкреслити, що він має важливе значення при кваліфікації діяння на стадії досудового розслідування так і на завершальному етапі розгляду кримінального провадження у суді.

З одного боку, наукова обґрунтованість, адекватність та якість реалізації пенальної політики держави є гарантією справедливого застосування покарання в практичній діяльності, одним з показників дотримання прав і свобод людини і громадянина. Від того, наскільки якісним та ефективним є визначення міри покарання в досліджуваному елементі статті КК України, багато в чому залежить успіх реалізації інституту покарання в цілому [1, с. 185].

З іншого ж боку, для притягнення особи до кримінальної відповідальності за таке діяння необхідно повно та всебічно дослідити всі обставини справи: з'ясувати службове становище особи, місце її роботи, коло повноважень, поведінку до вчинення кримінального правопорушення, мотиви, мету, характер вчинених дій, наявність причинного зв'язку між службовим становищем особи, протиправним використанням службових повноважень та наслідками, що могли настати у результаті використання цих повноважень чи можливостей службового становища. Зібрані докази мають бути ретельно перевірені під час судового розгляду, що є запорукою призначення покарання відповідно до вчиненого кримінально протиправного діяння [1, с. 186].

Висновки: на підставі проведеного вище дослідження з урахуванням змін, які нами пропонувались раніше і стосувались у тому числі диференціації покарання залежно від того чи є особа, яка вчинила незаконне збагачення службовою, чи службовою особою, яка займає відповідальне становище, чи службовою особою,

яка займає особливо відповідальне становище, ми пропонуємо наступну редакцію санкцій статті 368-5 КК України:

ч. 1... карається позбавленням волі на строк від трьох до шести років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, з конфіскацією майна;

ч. 2... карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, з конфіскацією майна;

ч. 3... карається позбавленням волі на строк від восьми до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, з конфіскацією майна.

Враховуючи те, що пункт 2 примітки до статті 368-5 КК України під набуттям активів визначає також набуття активів у власність іншою фізичною або юридичною особою, якщо доведено, що таке набуття було здійснено за дорученням особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, пропонуємо застосовувати до юридичних осіб, які набули у власність активи заходи кримінально-правового характеру, що передбачені статтею 96-6 КК України, а саме: штраф, конфіскацію майна та ліквідацію.

Література

1. Гузоватий О.І., Титаренко О.О. Кримінальна відповідальність за незаконне збагачення в Україні та деяких зарубіжних країнах : монографія. Дніпро, 2018. 260 с.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення : Закон України № 3207-VI від 07.04.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3207-17#Text> (дата звернення: 25.11.2024).
3. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України стосовно виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України : Закон України № 222-VII від 18.04.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-18#Text> (дата звернення: 25.11.2024).
4. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо вдосконалення інституту спеціальної конфіскації з метою усунення корупційних ризиків при її застосуванні : Закон України № 770-VIII від 10.11.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/770-19#Text> (дата звернення: 25.11.2024).
5. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Цивільного кодексів України щодо вдосконалення інституту спеціальної конфіскації з метою усунення корупційних ризиків при її застосуванні», реєстр № 2541а від 28.08.2015. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56313 (дата звернення: 17.11.2024).
6. Хавронюк М. І. Довідник з Особливої частини Кримінального кодексу України. Київ, 2004. С. 105-106.
7. Бурдін В. М. Санкції окремих статей Особливої частини КК України потребують змін. *Життя і право*. 2004. № 4. С. 48.
8. Ященко А. М. Спеціальна конфіскація: деякі аспекти застосування. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 4. С. 291.
9. Цимбалюк В. І. Правова природа спеціальної конфіскації. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2014. № 2(10). С. 8-9. URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/p2/14tvipsk.pdf> (дата звернення: 17.11.2024).
10. Кримінальний кодекс України № 2341-III від 05.04.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
11. Гузоватий О. І. Кримінальна відповідальність за незаконне збагачення (порівняльне дослідження) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Дніпро, 2016. 273 с.

12. Кубальський В. Н. Кримінальна відповідальність за незаконне збагачення в контексті принципу презумпції невинуватості. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2013. № 3. С. 30-34.

13. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003 р., ратифікована Верховною Радою України 18.10.2006 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 49. С. 2048.

Анотація

Остапчук Л. Г., Юрчишин І. Б. Актуальні питання вдосконалення заходів кримінально-правового впливу за незаконне збагачення у правовій системі України. – Стаття.

Стаття присвячена дослідженню санкції за незаконне збагачення у національному законодавстві на предмет відповідності сучасному стану запобігання та виявлення корупційних кримінальних правопорушень та формування пропозицій удосконалення покарання за незаконне збагачення.

У статті автор наголошує на важливості притягнення до кримінальної відповідальності та призначення покарання за вчинення корупційних кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану, зокрема за незаконне збагачення. Наголошується, що зміст відповідальності за незаконне збагачення неодноразово зазнавав законодавчих змін, що стосувались як зміни самої санкції так і зміни ступеню тяжкості цього кримінального правопорушення. Здійснюється аналіз санкції за незаконне збагачення починаючи з криміналізації цього діяння у 2011 році та під час зміни редакції статті 368-2 КК України, яка мала місце 6 разів. Звертається увага на позитивний крок законодавця спрямований на виключення спеціальної конфіскації як заходу кримінально-правового характеру, який міг бути застосований за рішенням суду за незаконне збагачення. Зроблено детальну характеристику санкції статті 368-5 КК України після зміни її положень, при цьому зазначено, що відповідальність за незаконне збагачення має бути диференційованою відповідно до посади, яку займає або займала особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Автор пропонує доповнити санкцію статті 368-5 КК України таким видом покарання як конфіскація майна, аргументуючи це тим, що запропоновані зміни приведуть у відповідність норми КК України до положень Конвенції ООН проти корупції. Вивчено досвід США щодо запровадження конфіскації майна у національне законодавство та його вплив на протидію корупції та організованій злочинності.

Обґрунтовані пропозиції спрямовані на вдосконалення санкції статті 368-5 КК України, серед яких запропоновано нову редакцію, а також висловлено пропозицію застосовувати заходи кримінально-правового характеру, що передбачені статтею 96-6 КК України до юридичних осіб, які набули у власність активи.

Ключові слова: кримінальне правопорушення, заходи кримінально-правового впливу, запобігання корупції, незаконне збагачення, кримінальна відповідальність, санкція, покарання, конфіскація майна, спеціальна конфіскація, позбавлення волі.

Summary

Ostapchuk L. G., Yurchyshyn I. B. Topical issues of improvement of criminal legal measures for illicit enrichment in the legal system of Ukraine. – Article.

The article is devoted to the study of sanctions for illicit enrichment in national legislation for compliance with the current state of prevention and detection of corruption criminal offenses and the formation of proposals for improving the punishment for illicit enrichment.

In the article, the author emphasizes the importance of criminal prosecution and sentencing for corruption-related criminal offenses under martial law, in particular, for illicit enrichment. The author emphasizes that the content of liability for illicit enrichment has been repeatedly subject to legislative changes which concerned both changes in the sanction itself and changes in the severity of this criminal offense. The author analyzes the sanction for illicit enrichment starting from the criminalization of this act in 2011 and during the amendments to Article 368-2 of the Criminal Code of Ukraine, which took place 6 times. Attention is drawn to the positive step of the legislator aimed at excluding special confiscation as a criminal law measure which could be applied by a court decision for illicit enrichment. The author provides a detailed description of the sanction of Article 368-5 of the Criminal Code of Ukraine after the amendment of its provisions, and notes that liability for illicit enrichment should be differentiated according to the position held or held by a person authorized to perform the functions of the State or local self-government. The author proposes to supplement the sanction of Article 368-5 of the Criminal Code of Ukraine with such a type of punishment as confiscation of property, arguing that the proposed changes will bring the provisions of the Criminal Code of Ukraine into line with the provisions of the UN Convention against Corruption. The author examines the US experience of introducing property confiscation into national legislation and its impact on combating corruption and organized crime.

The author makes substantiated proposals aimed at improving the sanction of Article 368-5 of the Criminal Code of Ukraine, including a new wording, and also suggests applying criminal law measures provided for in Article 96-6 of the Criminal Code of Ukraine to legal entities which have acquired assets.

Key words: criminal offense, measures of criminal legal influence, prevention of corruption, illicit enrichment, criminal liability, sanction, punishment, confiscation of property, special confiscation, imprisonment.